

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Навчально-науковий медичний інститут
Кафедра соціальної роботи, педагогіки та логопедії.

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

Котляр Ю.В.

«2» 09 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ЛОГОПЕДИЧНА ДОПОМОГА ДІТЯМ ЗІ СКЛАДНИМИ (КОМПЛЕКСНИМИ)
ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ**

016 Спеціальна освіта

016.01 Логопедія

ОП Логопедія та психокорекційний супровід

Розробники

Савінова Н.В.,

Завідувач кафедри соціальної роботи, педагогіки та
логопедії

Савінова Н.В.

Гарант освітньої програми

Савінова Н.В.

В.о. директора ННМІ

Кузнецова О.А.

Начальник НМВ

Шкірчак С. І.

Миколаїв – 2024 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Логопедична допомога дітям зі складними (комплексними) порушеннями розвитку	
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка	
Спеціальність	016 Спеціальна освіта	
Спеціалізація (якщо є)	016.01 Логопедія	
Освітня програма	Логопедія та психокорекційний супровід	
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)	
Статус дисципліни	вибіркова дисципліна	
Курс навчання	1	
Навчальний рік	2024 -2025	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна, заочна форма	
	2	
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	4,5 кредити / 135 годин	
Структура курсу: лекції семінарські заняття (практичні) годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	17 год. лекц.	6 год. лекц.
	34 год. практ.(сем.)	12 год. практ.
	80 год. самост. роб. студ.	117 год. самост.
Відсоток аудиторного навантаження	38 %	13 %
Мова викладання	українська	
Форма підсумкового контролю	залік	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Значення навчальної дисципліни в реалізації освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів:

Навчальна дисципліна «Логопедична допомога дітям зі складними (комплексними) порушеннями розвитку» є вибірковою складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня магістр зі спеціальності 016 Спеціальна освіта спеціалізації 016.01 Логопедія і передбачає вивчення теоретико-методичних основ практичного логопедичного супроводу осіб з ООП зі складними (комплексними) порушеннями розвитку.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Логопедична допомога дітям зі складними (комплексними) порушеннями розвитку» є – формування у студентів цілісної системи знань про диференціальну діагностику складних комплексних порушень психофізичного розвитку і мовленнєвої діяльності, розвитку дитини з ООП, класифікації складних комплексних порушень розвитку дітей з ООП, розуміння структури та спрямованості індивідуальних психокорекційних і логокорекційних програм для цієї категорії дітей.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

Отримати знання щодо класифікацій складних комплексних порушень розвитку дитини з ООП, порушень мовленнєвої діяльності;

Використовувати критерії диференціальної діагностики порушень психофізичного розвитку та мовленнєвої діяльності дітей із ООП при здійсненні комплексної оцінки їх психофізичного розвитку.

Вміти аналізувати клінічні прояви складних комплексних порушень психофізичного та мовленнєвого розвитку у дітей.

Розширити бачення щодо основних напрямків психокорекційної та логокорекційної допомоги за сучасними традиційними корекційними методиками й інноваційними технологіями.

Застосовувати в практичній, консультативній діяльності інноваційні технології психокорекційного й логопедичного супроводу дітей з ООП зі складними комплексними порушеннями розвитку.

Отримати набір практичних умінь і навичок для здійснення комплексної оцінки психічного й мовленнєвого розвитку дитини з ООП із комплексними порушеннями розвитку в умовах ІРЦ.

Здійснювати логопедичний супровід і корекцію порушень мовленнєвої діяльності у осіб зі складними комплексними порушеннями розвитку.

Очікувані результати навчання:

Професійна компетентність, яка отримується студентами після вивчення навчальної дисципліни

Спеціальність 016 «Спеціальна освіта»

Спеціалізація 016.01 Логопедія

Інтегральні компетентності
Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері спеціальної та інклюзивної освіти.
Загальні компетентності
ЗК-6. Здатність приймати обґрунтовані рішення. ЗК-7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК-8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях. ЗК-9. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності
СК-2. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методики логопедичного впливу, технології корекційно-розвиткової роботи з особами з особливими освітніми потребами, мовленнєвими порушеннями. СК-3. Здатність здійснювати діагностико-аналітичну, корекційно-розвиткову, консультативну діяльність з урахуванням особливих освітніх потреб здобувачів та їх мовленнєвої діяльності. СК-7. Здатність до організації освітнього та логокорекційного процесу у спеціальних закладах дошкільної і загальної середньої освіти з використанням сучасних засобів, методів, прийомів, технологій. СК-8. Здатність до організації процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами, порушеннями мовленнєвої діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища. СК-9. Здатність до організації безпечного і здоров'язбережувального освітнього середовища, в тому числі інклюзивного освітнього середовища.

Програмні результати навчання

РН 3. Розробляти та впроваджувати інноваційні методики і технології корекційно-розвиткової роботи з особами з особливими освітніми потребами, які потребують логопедичної допомоги, генерувати нові ідеї щодо удосконалення навчання, виховання, розвитку та соціалізації цих осіб.

РН 4. Добирати та застосовувати ефективні методики комплексного оцінювання розвитку осіб з ООП, рефлексувати та критично аналізувати достовірність одержаних результатів оцінювання, на цій основі забезпечувати інтерпретації освітньої підтримки згідно особливих освітніх потреб здобувачів.

РН 5. Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні, корекційно-розвиткові та логопедичні послуги (допомогу) відповідно до рівня

РН 12. Організовувати та здійснювати методичний супровід процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами, тяжкими порушеннями мовлення в умовах спеціальних закладів освіти та інклюзивного освітнього середовища.

2. Програма навчальної дисципліни Денна форма навчання

№	Тема заняття / план	Лекції	Практ.	Самост. робота
1	Тема 1. Сучасний підхід до проблеми комплексних (складних) порушень розвитку.	4	6	16
2	Тема 2. Діти з порушеннями двох сенсорних систем – зору та слуху. Логокорекційний супровід.	4	8	16
3	Тема 3. Логопедична допомога дітям із сенсорними та інтелектуальними порушеннями.	4	8	16
4	Тема 4. Логопедичний супровід дітей із порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату та мовленнєвої діяльності.	3	8	16
5.	Тема 5. Організація логопедичної допомоги дітям із порушеннями опорно-рухового апарату та інтелекту.	2	4	16
		17	34	80
Всього - 135		17	34	80

3. Програма навчальної дисципліни Заочна форма навчання

№	Тема заняття / план	Лекції	Практ.	Самост. робота
1	Тема 1. Сучасний підхід до проблеми комплексних (складних) порушень розвитку.	1	2	25
2	Тема 2. Діти з порушеннями двох сенсорних систем – зору та слуху. Логокорекційний супровід.	1	2	25
3	Тема 3. Логопедична допомога дітям із сенсорними та інтелектуальними порушеннями.	1	2	25
4	Тема 4. Логопедичний супровід дітей із порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату та мовленнєвої діяльності.	2	4	25
5.	Тема 5. Організація логопедичної допомоги дітям із порушеннями опорно-рухового апарату та інтелекту.	1	2	17
		6	12	117
Всього - 135		6	12	117

4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. План лекцій

Денна форма

№	Тема заняття / план
1	Тема 1. Сучасний підхід до проблеми комплексних (складних) порушень розвитку. Лекція 1-2 (4 години). 1. Сутність поняття комплексні (складні) порушення розвитку 2. Групи дітей з ООП із комплексними порушеннями розвитку. 3. Значення суміжних дисциплін для вивчення й поглибленого розуміння відхилень у розвитку при комплексному порушенні. 4. Складність структури порушеного розвитку дитини. Диференціація первинних порушень

	і вторинних відхилень. 5. Етіологія складних (комплексних) порушень розвитку. 6. Розвиток наукових поглядів на особливості психічного розвитку дитини з ООП із комплексними порушеннями розвитку. 7. Проблема диференціальної діагностики розвитку дітей із комплексними порушеннями.
2	Тема 2. Діти з порушеннями двох сенсорних систем – зору та слуху. Логокорекційний супровід. Лекція 3-4 (4 години). 1. Сліпоглухі діти як особлива категорія дітей із порушеннями психофізичного розвитку. 2. Диференціальна характеристика психічного розвитку окремих субкатегорій сліпоглухих дітей. 3. Корекційно-педагогічна робота з дітьми при глибоких ураженнях зору та слуху. 4. Особливості мовленнєвої діяльності дітей із порушеннями зору та слуху. 5. Методики логопедичної роботи з дітьми з порушеннями зору. Спеціальні методи, прийоми, засоби логокорекційного впливу. 6. Особливості формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей із порушеннями слуху. Спеціальні прийоми, засоби, методики. 7. Корекція звуковимови, лексико-граматичної структури мовлення, писемного мовлення у дітей з порушеннями слуху та зору.
3	Тема 3. Логопедична допомога дітям із сенсорними та інтелектуальними порушеннями. Лекція 5-6 (4 години). 1. Психолого-педагогічна характеристика дітей із порушеннями зору та інтелекту. 2. Специфіка освітньо-корекційного процесу дітей із порушенням слуху та інтелекту. 3. Особливості корекційної роботи з дітьми з порушеннями зору та інтелекту. 4. Особливості мовленнєвої діяльності дітей з порушеннями зору та інтелекту. 5. Методики логопедичної роботи з дітьми з порушеннями зору та інтелекту. Спеціальні методи, прийоми, засоби логокорекційного впливу. 6. Особливості мовленнєвої діяльності дітей з порушеннями слуху та інтелекту. 7. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей із порушеннями слуху та інтелекту. Спеціальні прийоми, засоби, методики. 8. Корекція звуковимови, лексико-граматичної структури мовлення, писемного мовлення у дітей з різними типами порушень слуху та інтелекту, зору та інтелекту.
4	Тема 4. Логопедичний супровід дітей із порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату та мовленнєвої діяльності. Лекція 7-8 (3 години) 1. Специфічні розлади мовленнєвої діяльності у дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, зору, слуху. 2. Дизартричні розлади у дітей із ДЦП та сенсорними порушеннями. 3. Формування звуковимови, мовленнєвого дихання, лексико-граматичної будови мовлення у дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, зору, слуху. 4. Специфічні прийоми корекції – засоби логоритміки, логопедичного масажу. 5. Мета, завдання психокорекційної допомоги дітям зі складними комплексними порушеннями психофізичного розвитку – порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату та мовленнєвої діяльності. 6. Методи, прийоми, засоби психокорекційної та логопедичної допомоги дітям зі складними комплексними порушеннями розвитку – порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату та мовленнєвої діяльності. 7. Логопедична корекція порушень мовленнєвих умінь і навичок у дітей з комплексними порушеннями розвитку – порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату та мовленнєвої діяльності. 8. 3 досвіду роботи закладів освіти України з організації інклюзивної та спеціальної

	освіти дітей з ООП із комплексними порушеннями розвитку.
	Тема 5. Організація логопедичної допомоги дітям із порушеннями опорно-рухового апарату та інтелекту. Лекція 9 (2 години) 1. Психолого-педагогічні особливості дітей із порушеннями опорно-рухового апарату та інтелекту. 2. Проблеми диференціальної діагностики дітей із ДЦП та порушеннями інтелектуального розвитку. 3. Методи, прийоми, засоби психокорекційної та логопедичної допомоги дітям зі складними комплексними порушеннями розвитку – порушеннями опорно-рухового апарату та інтелектуального розвитку . 4. Логопедична корекція порушень мовленнєвих умінь і навичок у дітей з комплексними порушеннями розвитку – порушеннями опорно-рухового апарату, інтелекту та мовленнєвої діяльності.

4.1. План лекцій

Заочна форма

№	Тема заняття / план
1	Тема 1. Сучасний підхід до проблеми комплексних (складних) порушень розвитку. Лекція 1 (1 година). 5. Сутність поняття комплексні (складні) порушення розвитку 6. Групи дітей з ООП із комплексними порушеннями розвитку. 7. Значення суміжних дисциплін для вивчення й поглибленого розуміння відхилень у розвитку при комплексному порушенні. 8. Складність структури порушеного розвитку дитини. Диференціація первинних порушень і вторинних відхилень. 5. Етіологія складних (комплексних) порушень розвитку. 6. Розвиток наукових поглядів на особливості психічного розвитку дитини з ООП із комплексними порушеннями розвитку. 7. Проблема диференціальної діагностики розвитку дітей із комплексними порушеннями.
2	Тема 2. Діти з порушеннями двох сенсорних систем – зору та слуху. Логокорекційний супровід. Лекція 2 (1 година). 2. Сліпоглухі діти як особлива категорія дітей із порушеннями психофізичного розвитку. 2. Диференціальна характеристика психічного розвитку окремих субкатегорій сліпоглухих дітей. 3. Корекційно-педагогічна робота з дітьми при глибоких ураженнях зору та слуху. 4. Особливості мовленнєвої діяльності дітей із порушеннями зору та слуху. 5. Методики логопедичної роботи з дітьми з порушеннями зору. Спеціальні методи, прийоми, засоби логокорекційного впливу. 6. Особливості формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей із порушеннями слуху. Спеціальні прийоми, засоби, методики. 7. Корекція звуковимови, лексико-граматичної структури мовлення, писемного мовлення у дітей з порушеннями слуху та зору.
3	Тема 3. Логопедична допомога дітям із сенсорними та інтелектуальними порушеннями. Лекція 3 (1 година). 9. Психолого-педагогічна характеристика дітей із порушеннями зору та інтелекту. 10. Специфіка освітньо-корекційного процесу дітей із порушенням слуху та інтелекту. 11. Особливості корекційної роботи з дітьми з порушеннями зору та інтелекту. 12. Особливості мовленнєвої діяльності дітей з порушеннями зору та інтелекту. 13. Методики логопедичної роботи з дітьми з порушеннями зору та інтелекту. Спеціальні

	методи, прийоми, засоби логокорекційного впливу. 14. Особливості мовленнєвої діяльності дітей з порушеннями слуху та інтелекту. 15. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей із порушеннями слуху та інтелекту. Спеціальні прийоми, засоби, методики. 16. Корекція звуковимови, лексико-граматичної структури мовлення, писемного мовлення у дітей з різними типами порушень слуху та інтелекту, зору та інтелекту.
4	Тема 4. Логопедичний супровід дітей із порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату та мовленнєвої діяльності. Лекція 4 (2 години) 9. Специфічні розлади мовленнєвої діяльності у дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, зору, слуху. 10. Дизартричні розлади у дітей із ДЦП та сенсорними порушеннями. 11. Формування звуковимови, мовленнєвого дихання, лексико-граматичної будови мовлення у дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, зору, слуху. 12. Специфічні прийоми корекції – засоби логоритміки, логопедичного масажу. 13. Мета, завдання психокорекційної допомоги дітям зі складними комплексними порушеннями психофізичного розвитку – порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату та мовленнєвої діяльності . 14. Методи, прийоми, засоби психокорекційної та логопедичної допомоги дітям зі складними комплексними порушеннями розвитку – порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату та мовленнєвої діяльності. 15. Логопедична корекція порушень мовленнєвих умінь і навичок у дітей з комплексними порушеннями розвитку – порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату та мовленнєвої діяльності. 16. З досвіду роботи закладів освіти України з організації інклюзивної та спеціальної освіти дітей з ООП із комплексними порушеннями розвитку.
	Тема 5. Організація логопедичної допомоги дітям із порушеннями опорно-рухового апарату та інтелекту. Лекція 5 (1 година) 5. Психолого-педагогічні особливості дітей із порушеннями опорно-рухового апарату та інтелекту. 6. Проблеми диференціальної діагностики дітей із ДЦП та порушеннями інтелектуального розвитку. 7. Методи, прийоми, засоби психокорекційної та логопедичної допомоги дітям зі складними комплексними порушеннями розвитку – порушеннями опорно-рухового апарату та інтелектуального розвитку . 8. Логопедична корекція порушень мовленнєвих умінь і навичок у дітей з комплексними порушеннями розвитку – порушеннями опорно-рухового апарату, інтелекту та мовленнєвої діяльності.

4.2. План практичних (семінарських) занять Денна форма навчання

№	Тема заняття / план
1	Практичне заняття № 1 (2 години). <i>Поняття комплексні (складні) порушення розвитку.</i> 1. Сутність поняття комплексні (складні) порушення розвитку. 2. Групи дітей з ООП із комплексними порушеннями розвитку. 3. Значення суміжних дисциплін для вивчення й поглибленого розуміння відхилень у розвитку при комплексному порушенні. 4. Складність структури порушеного розвитку дитини. Диференціація первинних

	порушень і вторинних відхилень.
2	Практичне заняття № 2 (2 години). <i>Етіологія складних (комплексних) порушень розвитку.</i> 1. Ендогенні та екзогенні причини складних (комплексних) порушень розвитку. 2. Розвиток поглядів на причини та особливості психічного розвитку дитини з ООП із комплексними порушеннями розвитку. 3. Поняття про ускладнені порушення розвитку. 4. Логопедична допомога в умовах реабілітаційного центру. Обладнання логопедичного кабінету.
3	Практичне заняття № 3 (2 години). <i>Проблеми диференціальної діагностики дітей із комплексними порушеннями розвитку.</i> 1. Психолого-педагогічна характеристика дітей із комплексними (складними) порушеннями розвитку. 2. Зміст комплексного вивчення особливостей психофізичного й пізнавального розвитку дитини із комплексними порушеннями розвитку. 3. Особливості логопедичного супроводу дітей із комплексними (складними) порушеннями розвитку в центрі реабілітації.
4	Практичне заняття № 4 (2 години). <i>Сліпоглухі діти як особлива категорія дітей із порушеннями психофізичного розвитку.</i> 1. Типологія і клініка сенсорних порушень. Сліпоглухі діти. 2. Диференціальна характеристика психічного розвитку окремих субкатегорій сліпоглухих дітей. 3. Корекційно-педагогічна робота з дітьми при глибоких ураженнях зору та слуху. 4. Актуальна тематика консультування батьків з проблем дизонтогенезу мовленнєвої діяльності сліпоглухих дітей.
5	Практичне заняття № 5 (2 години). <i>Особливості корекційної роботи зі сліпоглухими дітьми.</i> 1. Субкатегорії дітей із сенсорними порушеннями. 2. Диференціальна характеристика субкатегорій сліпоглухих дітей. 3. Специфіка навчання сліпоглухих дітей. 4. Особливості мовленнєвої діяльності сліпоглухих дітей. 5. Психокорекційний командний супровід сліпоглухих дітей. 6. Навчальні дисципліни. Спеціальні засоби, прийоми, методи.
	Практичне заняття № 6 (2 години). <i>Особливості формування мовлення дітей з порушеннями зору та мовлення.</i> 1. Характеристика мовленнєвих порушень у дітей із сенсорними порушеннями. 2. Зміст корекційно-логопедичної роботи з дітьми із сенсорними порушеннями. 3. Значення спілкування для психічного розвитку дітей. 4. Календарна система як засіб невербального спілкування дітей із комплексними порушеннями розвитку. 5. Характеристика особливостей порушень фонетичної сторони мовлення у дітей із порушеннями зору та мовлення.. 6. Особливості порушень лексичної сторони мовлення у дітей із зоровою недостатністю. 7. Порушення граматичної системи у дітей із зоровою недостатністю. 8. Характеристика особливостей зв'язного мовлення у дітей з порушеннями зору та мовлення.

7	Практичне заняття № 7 (2 години). <i>Вплив порушень слуху на розвиток мовлення дітей. Логокорекційний супровід дітей із порушеннями слуху та мовлення.</i> 1. Види порушень мовленнєвої діяльності у дітей із розладами слуху, їх симптоматика. 2. Структура комплексного порушення розвитку – порушення слуху й мовлення первинного генезу. 3. Характеристика особливостей порушень фонетичної сторони мовлення у дітей із порушеннями слуху та мовлення. 4. Особливості порушень лексичної сторони мовлення у дітей зі слуховою недостатністю та розладами мовлення. 5. Порушення граматичної системи у дітей із порушеннями слуху та мовлення. 6. Характеристика особливостей зв'язного мовлення у дітей із порушеннями слуху та розладами мовленнєвої діяльності.
8	Практичне заняття № 8-9 (4 години). <i>Особливості розвитку дітей зі зниженим слухом та інтелектом.</i> 1. Специфіка освітньо-корекційного процесу дітей із порушенням слуху та інтелекту. 2. Складна структура поєданого порушення слуху та інтелекту. 3. Особливості мовленнєвої діяльності дітей з порушеннями слуху та інтелекту. 4. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей із порушеннями слуху та інтелекту. Спеціальні прийоми, засоби, методики. 5. Психолого-педагогічна характеристика дітей із порушеннями слуху та інтелекту. 6. Спеціальні освітні заклади, програми і навчальні предмети для дітей з порушеннями слуху та інтелекту. 7. Вимоги до професійної підготовки фахівців.
9	Практичне заняття № 10-11 (4 години). <i>Характеристика мовленнєвого розвитку дитини з порушеннями інтелекту та зору .</i> 1. Психолого-педагогічна характеристика дітей із порушеннями зору та інтелекту. 2. Основні напрямки корекційної роботи з дітьми з порушеннями зору та інтелекту. 3. Особливості мовленнєвої діяльності дітей з порушеннями зору та інтелекту. 4. Методики логопедичної роботи з дітьми з поєднаними порушеннями зору та інтелекту. Спеціальні методи, прийоми, засоби логокорекційного впливу. 5. Корекція звуковимови, лексико-граматичної структури мовлення, писемного мовлення у сліпих або слабозорих дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. 6. Корекційні програми: структура, завдання, мета, цілепокладання. 7. Шляхи корекції і формування життєвої, комунікативної та соціальної компетентностей у сліпих або слабозорих дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. 8. Спеціальні освітні заклади, програми і навчальні предмети для сліпих або слабозорих дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.
10	Практичне заняття № 12-13 (4 години). <i>Логопедичний супровід дітей із порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату та мовленнєвої діяльності.</i> 1. Специфічні розлади мовленнєвої діяльності у дітей з комплексними порушеннями опорно-рухового апарату, зору, слуху. 2. Дизартричні розлади у дітей із ДЦП. 3. Формування звуковимови, мовленнєвого дихання, лексико-граматичної будови мовлення у дітей з комплексними порушеннями опорно-рухового апарату, зору, слуху. 4. Специфічні прийоми корекції – засоби логоритміки, логопедичного масажу. 5. Основи побудови індивідуально-корекційних програм для дітей із комплексними порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату та мовленнєвої діяльності. 6. Модель індивідуальної корекційної програми для дітей з комплексними порушеннями слуху та опорно-рухової системи.
11	Практичне заняття № 14-15 (4 години) .

	1. Психолого-педагогічна характеристика дітей із порушеннями слуху, зору, мовлення та опорно-рухової системи. 2. Мета, завдання психокорекційної допомоги дітям зі складними комплексними порушеннями психофізичного розвитку – порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату та мовленнєвої діяльності. 3. Методи, прийоми, засоби психокорекційної та логопедичної допомоги дітям зі складними комплексними порушеннями розвитку – порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату та мовленнєвої діяльності. 4. Логопедична корекція порушень мовленнєвих умінь і навичок у дітей з комплексними порушеннями розвитку – порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату та мовленнєвої діяльності. 5. З досвіду роботи закладів освіти України з організації інклюзивної та спеціальної освіти дітей з ООП із комплексними порушеннями розвитку.
12	Практичне заняття № 16 (2 години). <i>Організація логопедичної допомоги дітям з комплексними порушеннями опорно-рухового апарату та мовленнєвої діяльності</i> 1. Особливості психічного розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату та мовленнєвої діяльності. 2. Порушення мовленнєвої діяльності дітей із розладами опорно-рухового апарату. 3. Логопедична допомога дітям з порушеннями опорно-рухового апарату: особливості логопедичного впливу. 4. Психолого-педагогічний супровід дітей із комбінованими комплексними порушеннями опорно-рухового апарату і мовленнєвої діяльності.
13	Практичне заняття № 17 (2 години). <i>Організація логопедичної допомоги дітям з комплексними порушеннями опорно-рухового апарату та інтелектуального розвитку.</i> 1. Особливості психічного розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату та інтелектуального розвитку. 2. Порушення мовленнєвої діяльності дітей із порушеннями опорно-рухового апарату та інтелектуального розвитку. 3. Логопедична допомога дітям із порушеннями інтелектуального розвитку та опорно-рухового апарату. 4. Психолого-педагогічний супровід дітей зі складними комплексними порушеннями інтелектуального розвитку та опорно-рухового апарату. 5. Спеціальні засоби, прийоми в роботі з дітьми зі складними комплексними порушеннями інтелектуального розвитку та опорно-рухового апарату. 6. Сучасні технології психокорекційного й логопедичного супроводу дітей зі складними комплексними порушеннями інтелектуального розвитку та опорно-рухового апарату.

**План практичних (семінарських) занять
Заочна форма навчання**

№	Тема заняття / план
1	Практичне заняття № 1 (2 години). <i>Поняття комплексні (складні) порушення розвитку.</i> 1. Сутність поняття комплексні (складні) порушення розвитку. 2. Групи дітей з ООП із комплексними порушеннями розвитку. 3. Значення суміжних дисциплін для вивчення й поглибленого розуміння відхилень у розвитку при комплексному порушенні. 4. Складність структури порушеного розвитку дитини. Диференціація первинних порушень і вторинних відхилень.
8	Практичне заняття № 2 (2 години). <i>Особливості розвитку дітей зі зниженим слухом та інтелектом.</i>

	8. Специфіка освітньо-корекційного процесу дітей із порушенням слуху та інтелекту. 9. Складна структура поєданого порушення слуху та інтелекту. 10. Особливості мовленнєвої діяльності дітей з порушеннями слуху та інтелекту. 11. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей із порушеннями слуху та інтелекту. 12. Спеціальні прийоми, засоби, методики. 13. Психолого-педагогічна характеристика дітей із порушеннями слуху та інтелекту. 14. Спеціальні освітні заклади, програми і навчальні предмети для дітей з порушеннями слуху та інтелекту. 15. Вимоги до професійної підготовки фахівців.
9	Практичне заняття № 3 (2 години). <i>Характеристика мовленнєвого розвитку дитини з порушеннями інтелекту та зору.</i> 9. Психолого-педагогічна характеристика дітей із порушеннями зору та інтелекту. 10. Основні напрямки корекційної роботи з дітьми з порушеннями зору та інтелекту. 11. Особливості мовленнєвої діяльності дітей з порушеннями зору та інтелекту. 12. Методики логопедичної роботи з дітьми з поєднаними порушеннями зору та інтелекту. 13. Спеціальні методи, прийоми, засоби логокорекційного впливу. 14. Корекція звуковимови, лексико-граматичної структури мовлення, писемного мовлення у сліпих або слабозорих дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. 15. Корекційні програми: структура, завдання, мета, цілепокладання. 16. Шляхи корекції і формування життєвої, комунікативної та соціальної компетентностей у сліпих або слабозорих дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. 17. Спеціальні освітні заклади, програми і навчальні предмети для сліпих або слабозорих дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.
11	Практичне заняття № 4-5 <i>Логопедичний супровід дітей із порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату та мовленнєвої діяльності.</i> (4 години) . 1. Психолого-педагогічна характеристика дітей із порушеннями слуху, зору, мовлення та опорно-рухової системи. 2. Мета, завдання психокорекційної допомоги дітям зі складними комплексними порушеннями психофізичного розвитку – порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату та мовленнєвої діяльності . 3. Методи, прийоми, засоби психокорекційної та логопедичної допомоги дітям зі складними комплексними порушеннями розвитку – порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату та мовленнєвої діяльності. 4. Логопедична корекція порушень мовленнєвих умінь і навичок у дітей з комплексними порушеннями розвитку – порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату та мовленнєвої діяльності. 5. З досвіду роботи закладів освіти України з організації інклюзивної та спеціальної освіти дітей з ООП із комплексними порушеннями розвитку.
13	Практичне заняття № 6 (2 години). <i>Організація логопедичної допомоги дітям з комплексними порушеннями опорно-рухового апарату та інтелектуального розвитку.</i> 1. Особливості психічного розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату та інтелектуального розвитку. 2. Порушення мовленнєвої діяльності дітей із порушеннями опорно-рухового апарату та інтелектуального розвитку. 3. Логопедична допомога дітям із порушеннями інтелектуального розвитку та опорно-рухового апарату. 4. Психолого-педагогічний супровід дітей зі складними комплексними порушеннями інтелектуального розвитку та опорно-рухового апарату. 5. Спеціальні засоби, прийоми в роботі з дітьми зі складними комплексними

порушеннями інтелектуального розвитку та опорно-рухового апарату.

6. Сучасні технології психокорекційного й логопедичного супроводу дітей зі складними комплексними порушеннями інтелектуального розвитку та опорно-рухового апарату.

4.3. Завдання для самостійної роботи

Відповідь на семінарському занятті – це активна участь в обговоренні всіх питань, що виносяться на семінар, підкріплення доповіді цитатами та посиланнями на літературу. Вільне володіння матеріалом доповіді, що дозволяє задавати та відповідати на питання по темі.

Доповідь – це один із видів монологічного мовлення: публічне, розгорнуте, офіційне повідомлення з певного питання, засноване на залученні документальних даних. Вміст доповіді — це представлена інформація, що відображає суть питання або дослідження щодо даної ситуації.

ТЕМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ (ДОПОВІДЬ)

(робота має бути на 5-10 сторінок, шрифт – Times New Roman, 14 розмір, 1,5 – інтервал)

Завдання:

1. Схема психолого-педагогічного обстеження дитини з комплексними порушеннями розвитку.
2. Модель логопедичного кабінету центру соціальної реабілітації
3. Логопедичний супровід в умовах центру соціальної реабілітації дітей з інвалідністю.
4. Українська школа спеціальної педагогіки.
5. Комплексні порушення розвитку. Типологія і класифікації.

Питання для самоконтролю

1. Представити класифікації СПР.
2. Підтвердити або спростувати: За вираженістю поєднаних порушень зору і слуху дітей з цим видом складного порушення можна розділити на: • тотально або практично сліпоглухих; • сліпих, що недочувають; слабкозорих глухих; слабкозорих, що недочувають.
3. Чи правильно визначено? Дітей з поєднаними порушеннями зору і мовлення можна розділити на: • сліпих алааліків; • слабкозорих алааліків; • сліпих дітей із ЗНМ; • слабкозорих дітей із ЗНМ.
4. Чи можна дітей з порушеннями зору і рухів розділити на: • сліпих, що не пересуваються самостійно; • слабкозорих, що не пересуваються самостійно; • сліпих з порушеннями рухів (залишкові явища ДЦП); • слабкозорих із залишковими порушеннями ДЦП.
5. Перевірити правильність твердження. Поєднання порушень слуху і рухів можна розділити на: • важкі форми ДЦП і глухота; • важкі форми ДЦП і приглухуватість; • легкі форми ДЦП і глухота; • легкі форми ДЦП і приглухуватість.
6. Чи можлива безліч поєднань, різних за вираженістю сенсорних і рухових порушень, з різною за глибиною інтелектуальних порушень.
7. Класифікація сліпоглухих дітей. Що покладено в основу класифікації час настання розладу і наявність поєднання сенсорних порушень з інтелектуальними: • сліпоглухонімі від народження або ті, що втратили зір і слух в ранньому дитинстві, до опановування і закріплення словесної мови (природжена сліпоглухота); • сліпоглухі, у яких втрата зору і слуху настала в дошкільному віці і пізніше, коли у дитини вже була сформована мова (придбана сліпоглухота); • сліпоглухі розумово відсталі діти: усі попередні варіанти, ускладнені інтелектуальними порушеннями?
8. Назвіть корекційні програми, які застосовуються в роботі з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку: структура, завдання, мета, цілепокладання.
9. Окресліть шляхи корекції і формування життєвої та соціальної компетентностей за програмними вимогами.

10. Методика проведення консультацій для батьків дітей з ООП за логопедичною тематикою.
11. Проведення консультацій для педагогів з проблем порушень мовленнєвої діяльності дітей із ООП.

5. Забезпечення освітнього процесу

Методичне забезпечення навчальної дисципліни включає:

- робоча програма навчальної дисципліни;
- опорні конспекти лекцій;
- методичні матеріали до виконання самостійної та індивідуальної роботи;
- законодавчі та методичні матеріали;
- підручники і навчальні посібники.

6. Методи навчання

Методи організації навчальної діяльності студентів: лекція, практичне заняття, самостійна робота, консультація.

Словесні методи навчання: лекція, пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж.

Наочні методи навчання: спостереження, ілюстрація, демонстрація.

Практичні методи навчання: вправи, графічні роботи.

Методи навчання залежно від типу пізнавальної діяльності студентів: інформаційно-рецептивний, репродуктивний, проблемний, частковопошуковий (евристичний).

Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: ділові та рольові (драматизація) ігри, дискусії і диспути, студентські наукові конференції, створення ситуації емоційно-моральних переживань, створення ситуації пізнавальної новизни та зацікавленості.

7. Форми контролю

Кількість годин (кількість кредитів ЄКТС): На вивчення навчальної дисципліни відводиться 135 годин / 4,5 кредити ECTS.

Види робіт: Контроль за рівнем засвоєння матеріалу та знань студентів проводиться у таких формах: виконання творчо-пошукової роботи; виконання самостійної роботи (доповіді); усні відповіді на семінарських заняттях; Залік.

Протягом семестру здійснюється поточний та підсумковий контроль. Поточний контроль здійснюється під час захисту індивідуальних завдань, надання відповідей на семінарських заняттях.

Підсумковий контроль з дисципліни проводиться відповідно до навчального плану у вигляді заліку, в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу.

8. Підсумковий контроль

Питання до заліку з навчальної дисципліни

1. Представити характеристику комплексних порушень розвитку дитини.
2. Охарактеризувати відношення суспільства й держави до осіб із психофізичними порушеннями на різних етапах його розвитку.
3. Види, причини та класифікація порушень розвитку людини.
4. Назвати загальні для всіх категорій дітей з ООП закономірності психічного розвитку.
5. Дати визначення поняттям «адаптація», «реабілітація», «компенсація», «корекція» стосовно осіб з порушеннями розвитку.

6. Охарактеризуйте принципи психолого-педагогічної діагностики розвитку дитини зі складними порушеннями розвитку.
7. Означте функції вчителя, вихователя, психолога у мультидисциплінарній команді супроводу дитини з особливими освітніми потребами зі складними комплексними порушеннями розвитку.
8. Назвіть, якими способами реалізують індивідуальну освітню траєкторію дитини з ООП зі складними комплексними порушеннями розвитку в загальноосвітній школі.
9. Охарактеризуйте рухові та мовленнєві порушення та дайте оцінку їх значенню в структурі порушеного розвитку.
10. Назвіть основні корекційні впливи, що здійснюють на дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.
11. Дайте загальну характеристику та назвіть особливості психічного та мовленнєвого розвитку дітей з порушенням зору.
12. Назвіть основні корекційні впливи, що здійснюють на дітей з порушенням зору.
13. Охарактеризуйте компенсаторну роль збережених аналізаторів у сліпих дітей.
14. Дайте загальну характеристику та назвіть особливості психічного та мовленнєвого розвитку з дітей з порушенням слуху.
15. Назвіть основні корекційні впливи, що здійснюють на дітей з порушенням слуху.
16. Охарактеризуйте компенсаторну роль збережених аналізаторів у глухих дітей.
17. Дайте характеристику ступенів мовленнєвого та інтелектуального порушення та оцініть освітній потенціал кожного з них.
18. Дайте психолого-педагогічну характеристику ДПП.
19. Означте базові, доказово обґрунтовані методики корекційної освіти дітей з ДПП.
20. Опишіть систему державної допомоги й назвіть установи для осіб зі складними комплексними порушеннями розвитку в Україні.
21. Методичне забезпечення психокорекційного і логокорекційного процесу в Україні: підручники, посібники, навчальні зошити для дітей з ООП.
22. Логопедичне консультування батьків дітей з порушеннями психофізичного розвитку.
23. Теоретико-методичні засади логопедичного консультування батьків дітей з комплексними порушеннями розвитку.
24. Актуальна тематика та структурна композиція консультації для батьків з проблем онтогенезу та дизонтогенезу мовленнєвої діяльності у дітей з ООП зі складними комплексними порушеннями розвитку.
25. Психокорекційний супровід дитини з комплексними порушеннями розвитку засобами Вальдорфської педагогіки.
26. Засоби альтернативної комунікації в роботі з дітьми з комплексними порушеннями розвитку.
27. Психолого-педагогічний супровід дитини з комплексними порушеннями в умовах воєнного стану.
28. Шляхи соціалізації дитини з сенсорними розладами та порушеннями опорно-рухового апарату.
29. Психолого-педагогічний супровід дитини з порушеннями інтелектуального розвитку та ДЦП.

Реалізація завдань психокорекційної допомоги дітям з комплексними порушеннями

Зразок «нульового» варіанту залікового білету
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 016 Спеціальна освіта

Навчальна дисципліна – «Логопедична допомога дітям зі складними (комплексними) порушеннями розвитку»

ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ № 0

1. Розкрийте поняття «комплексні складні порушення розвитку» (10 балів).
2. Охарактеризуйте сутність логокорекції в роботі з дітьми з ООП (10 балів).
3. Обґрунтуйте перспективи використання логокорекції в роботі з дітьми із порушенням мовлення, інтелектуального розвитку, ДЦП, та проілюструйте прикладами. (10 балів).

Затверджено на засіданні кафедри соціальної роботи, педагогіки та логопедії.

Протокол №__ від «__» _____ 20__ року

Завідувач кафедри, професор

Упорядник

Савінова Н.В..

Савінова Н.В..

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Денна форма

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1.	Поточні опитування на семінарських заняттях	3*17 = 51
2.	Самостійна робота	10
3.	Контрольна робота	8
4.	Залік	30
	Всього	100

Заочна форма

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1.	Поточні опитування на семінарських заняттях	5*6= 30
2.	Самостійна робота	20
3.	Контрольна робота	20
4.	Залік	30
	Всього	100

Критерії оцінювання відповіді на семінарських заняттях:

Відповідь здобувача повністю відповідає поставленому питанню, є аргументованою; студент демонструє глибоке розуміння теоретичних положень дисципліни;	3
Відповідь частково правильна; основні теоретичні положення розкрито частково; присутні незначні неточності у використанні термінології;	2
Відповідь частково неправильна; ключові теоретичні аспекти розкрито поверхнево;	1

Критеріями оцінювання доповіді виступають:

- усна презентація доповіді на семінарському занятті.
- критерії аналогічні критеріям опитування на групових заняттях (50%);

- повнота відповідей на питання поставленні після презентації доповіді (50% оцінки).

Критерії оцінювання контрольної роботи

Денна форма навчання:

Усі завдання виконано повністю; наведено точне визначення ключових понять; теоретичне питання розкрито всебічно з використанням фахової літератури; практичний кейс розв'язано обґрунтовано та логічно; висновки аргументовані та узгоджені з аналізом;	8
Завдання контрольної виконано у мінімально повному обсязі; теоретичний аналіз і практичний кейс розкриті частково; деякі висновки не аргументовані; присутні дрібні неточності.	7-5
Завдання контрольної роботи виконано частково; визначення понять неточні; теоретична частина або кейс розкриті поверхнево; аргументація слабка або логічно неповна; висновки фрагментарні;	5-3
Завдання контрольної виконано поверхнево; ключові поняття не визначено; аналіз теоретичної частини і кейсу відсутній або некоректний; висновки відсутні;	1-2

Критерії оцінювання контрольної роботи

Заочна форма навчання:

Усі завдання виконано повністю; наведено точне визначення ключових понять; теоретичне питання розкрито всебічно з використанням фахової літератури; практичний кейс розв'язано обґрунтовано та логічно; висновки аргументовані та узгоджені з аналізом;	15-20
Завдання контрольної виконано у мінімально повному обсязі; теоретичний аналіз і практичний кейс розкриті частково; деякі висновки не аргументовані; присутні дрібні неточності.	7-14
Завдання контрольної роботи виконано частково; визначення понять неточні; теоретична частина або кейс розкриті поверхнево; аргументація слабка або логічно неповна; висновки фрагментарні;	4-6
Завдання контрольної виконано поверхнево; ключові поняття не визначено; аналіз теоретичної частини і кейсу відсутній або некоректний; висновки відсутні;	1-3

Контрольна робота

Варіант 1.

1. Опишіть систему державної допомоги й назвіть установи для осіб зі складними комплексними порушеннями розвитку в Україні.
2. Методичне забезпечення психокорекційного і логокорекційного процесу в Україні: підручники, посібники, навчальні зошити для дітей з ООП.
3. Шляхи соціалізації дитини з сенсорними розладами та порушеннями опорно-рухового апарату.

Варіант 2.

1. Актуальна тематика та структурна композиція консультації для батьків з проблем онтогенезу та дизонтогенезу мовленнєвої діяльності у дітей з ООП зі складними комплексними порушеннями розвитку.
2. Психокорекційний та логопедичний супровід дитини з комплексними порушеннями розвитку засобами Вальдорфської педагогіки.
3. Дайте загальну характеристику та назвіть особливості психічного та мовленнєвого розвитку з дітей з порушенням слуху.

Оцінювання заліку

Оцінювання заліку здійснюється за комплексом критеріїв, що відображають глибину засвоєння теоретичних знань, здатність до аналізу та застосування отриманих умінь у практичних ситуаціях, а також логіку й академічну обґрунтованість викладу.

36-40 балів оцінюється відповідь здобувача, яка демонструє системне і глибоке розуміння ним теоретичних засад дисципліни та їх практичне застосування, містить логічно послідовний, аргументований виклад, власні узагальнення та висновки.

30-35 балів оцінюється відповідь, що розкриває більшість питань повністю, матеріал систематизовано, але допускаються незначні неточності; аргументація здебільшого коректна, логіка викладу переважно збережена.

20-29 балів оцінюється відповідь, яка розкриває питання частково, містить фрагментарний виклад матеріалу, обмежений аналіз теоретичних та практичних аспектів, слабку аргументацію та логіку викладу.

10-19 балів оцінюється відповідь, що є поверхневою, неповною, більшість матеріалу не розкрито; відсутня коректна аргументація та логічність викладу.

0-9 балів оцінюється відповідь, яка не розкриває тему в повному обсязі, є теоретичні помилки, або відсутня.

Самостійна робота студентів передбачає виконання завдань із кожної теми дисципліни, що забезпечує глибоке опрацювання навчального матеріалу, розвиток аналітичного та критичного мислення, умінь систематизувати і узагальнювати інформацію, застосовувати теоретичні знання у практичних ситуаціях.

Завдання самостійної роботи можуть включати: підготовку конспектів або доповідей за змістом теми; розв'язання практичних завдань або кейсів; виконання проєктних та творчих робіт.

Оцінка за самостійну роботу формується як сума балів, з урахуванням обсягу, якості та глибини опрацювання кожної теми.

20-18 (10-8) балів – завдання виконано повністю, з дотриманням академічних стандартів оформлення; відповіді структуровані, демонструють глибоке розуміння матеріалу, висновки аргументовані; всі теми розкрито комплексно;

17-11 (7-6) балів – завдання виконано частково або з незначними помилками; матеріал опрацьовано, але присутні незначні недоліки розкриття деяких тем; висновки частково аргументовані;

10-5 (5-3) балів – не повністю виконано, є фактичні помилки, висновки не ґрунтовні;

4-1 (2-1) балів – більшість тем не опрацьовано, порушено академічні вимоги; відсутні висновки

0 – завдання не виконано.

9. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота		Підсумкова робота (залік)	Сума
Теми	Сам. Р.	30	100
T1-T5	II		
60	10		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	

75-81	C		
67-74	D	задовільно	
60-66	E		
35-59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

8. Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Корекційно-розвивальні технології навчання дітей з комплексними порушеннями розвитку /навчально-методичний посібник / Чеботарьова О. В., Блеч Г. О., Гладченко І. В., Бобренко І. В., Мякушко О. І., Сухіна І. В., Трикоз С. В. За наук. ред. О.В. Чеботарьової, О.І. Мякушко. – К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 558 с.
2. Корекційна психопедагогіка (Олігофренопедагогіка) : навчально-методичний посібник / укл. О.В. Гаяш Ужгород, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2021. 255 с.
3. Логопедично-реабілітаційний супровід дітей із порушеннями психофізичного розвитку : монографія / за ред. А.І. Кравченка. Суми : ФОП Цьома С. П., 2019. 288 с.
4. Основи спеціальної та інклюзивної педагогіки : навчальний посібник / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2018. 338 с.
5. Рібцун Ю. В. Понятійно-термінологічний словник. Логопедія. Логопсихологія: довідкове видання. К. : ІСПП, 2022.
6. Савінова Н.В., Берегова М.І., Борулько Д.М. Інклюзивне навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Миколаїв: видавець Торубара В.В., 2020 .
7. Савінова Н. В. Спеціальна методика розвитку мовлення та початкового навчання мови дітей з тяжким порушенням мовлення : навч.-метод. посіб. : у 2 ч. : Ч.2 / Н. В. Савінова, О. Г. Білюк, М. І. Берегова. Миколаїв: Іліон, 2022. 168 с.
8. Чайка М. С., Усатенко Г. В., Кривоногова О. В. Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами : навчально-методичний посібник. Київ : ФОП Усатенко Г. В., 2021. 80 с.
9. Чеботарьова, О.В., Блеч, Г.О., Бобренко, І.В., Гладченко, І.В., Мякушко, О.І., Трикоз, С.В., Сухіна, І.В., Ярмола, Н.А. (2019). Особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті дітей з інтелектуальними порушеннями : навчально-методичний посібник. [https : //lib.iitta.gov.ua/718292/](https://lib.iitta.gov.ua/718292/)

Додаткова:

1. Древняк Л. П. Логопедична розминка, як сучасна форма мовленнєвого розвитку дошкільника/ Древняк Л.П. – Кривий Ріг. – 2020. – 48с.
2. Іншаков А. Є., Іншакова І. Є. Спеціальна методика розвитку мовлення дітей з ТПМ. Навчально-методичний посібник до курсу (для студентів бакалаврату спеціальності 016 Спеціальна освіта. Логопедія). Кривий Ріг: КДПУ. 285 с.
3. Ковшар О.В. Формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями засобом дидактичних ігор : навчально-методичний посібник / О.В.Ковшар, – Кривий Ріг :КДПУ, 2022. – 62 с.
4. Куренкова А. В. Сюжетно-рольові ігри соціального спрямування для дітей з інтелектуальними порушеннями старшого дошкільного віку: методичний посібник. Суми, 2020. 112с.

Інформаційні ресурси

<https://mon.gov.ua/ua> – Міністерство освіти та науки України – офіційний сайт

<https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>

<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>

<http://www.nbu.gov.ua/node/1539>

<https://biblhga.jimdofree.com/>

<http://www.nbu.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського.

<http://www.library.edu-ua.net/id/485/> – Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського НАПН України.

<http://enc-dic.com/pedagogics> – педагогічний словник.